

Az 1:10000-es térkép szerint a nyereg tszfm. 345,9 m. Az innen fejlesztett szintvonalak szerint a hegytető legmagasabb része 350 m magasán van.

Mesterséges erődítés csak a hegy É-i részén van, a nyereg feletti részen. A legkülső védelmi vonal egy sáncból áll, belső árokkal, a külső oldalon nincs árok. A sánc a Ny-i oldalon lassan megszűnik, de az árok közel 30 m hosszan tovább folytatódik. Ennek a védelmi vonalnak a teljes hossza 75 m.

Az ároktól 25 m-rel hátrébb, D felé a hegytető szélén határozott, mesterséges perem látszik, a K-i végében rövid szakaszon alig észrevehető sánc is kíséri. Ez a perem átnyúlik a valamivel kevésbé meredek Ny-i oldalra, teljes hossza ennek is 75 m.

Az említett árok és a hátsó perem között még egy, erősen elmosódott perem is húzódik. Ez a K-i oldalon határozottan látszik, de a Ny-i oldalon annyira elmosódott, hogy külön peremjellel nem ábrázoltam, csak a bemért pontok segítségével megszerkesztett szintvonalak sejtetik ennek vonalát.

A hegy többi, D felé eső részén mesterséges földmunkának, sáncnak, ároknak, vagy teraszoknak nincs nyoma a felszínen. A hegytető természetes platója perem nélkül hajlik át a hegyoldalra.

A telep hossza, a legbelső peremtől számítva, kb. 100 m, szélessége bizonytalanabb, 40–50 m körüli, területe kb. 1/2 ha. A felszínen kevés jellegtelenséget őskori cserép található.

Az eddig talált leletek csak őskoriak. D. Matuz Edit régész megvizsgálta, véleménye szerint nem lehet pontosan korhoz, vagy kultúrához kötni, a neolitikum és a bronzkor (késő bronzkor?) is lehetséges. Mivel a neolitikumból a Zsidóvár tágabb környékén még nem ismerünk erődítést, leginkább a bronzkorba, feltehetően a késő bronzkorba helyezhető a telep.

Dobosy László a helybeliek bemondása alapján falat és állítólagos feliratos követ említ. Ezek ellenőrizhetetlen adatok. Meg kell azonban említenem, hogy a külső sánc mellett nem a külső oldalon van az árok, mint ahogyan az őskori földváraknál általános, hanem a belső oldalon, ami viszont a középkori váraknál gyakori. A kettős védelmi vonal ugyan előfordul, de ritka a bronz-, késő bronzkoriaknál, a középkoriaknál viszont gyakori. A középkoriaknál általános, hogy a hegytetőt teljesen körbeveszi az árok és a sánc, ennek hiánya viszont ismét az őskoriakra jellemző.

A Zsidóvár mindenképpen őskori (feltehetően leginkább késő bronzkori) erődített telep volt, de az erődítés közelebbi korát, és esetleges középkori felhasználását csak ásatással lehetne tisztázni.

NOVÁKI GYULA

nek előzetes leletmentését 1998-ban függőben hagyták. Most a II. ütemben 6 telek, kb. 4500 m² kutatására került sor. Korábban az 50-es évek végén P. Buocz Terézia végzett kutatásokat római kori vízvezetékkel kapcsolatban a területen (RégFüz I/14, 1960. 35.). 1998-ban Sosztarits Ottó és Ilon Gábor, valamint Kiss Gábor Árpád-kori, kelta, rézkori objektumokat, kora középkori és vaskori sírokat, valamint római kori vízvezeték maradványait tárták fel.¹¹ Az objektumok és szelvények számozásánál az előző ásatások rendszerét vettük figyelembe.

A lelőhely az Aranyos-patak jobb partján, egy dombos terület lejtőjén helyezkedik el, Sé községtől délre. A 2001. évi ásatás célja a korábbi eredményekre támaszkodva a rétegtani viszonyok pontosabb megfigyelése volt.

A terület középső részén egy mesterséges vízvezető csatornát építettek, amellyel több régészeti jelenséget is megbolygattak. A terület Ny-i része a feltöltési rétegek alapján mély fekvésű, vízjárta terület. Vastag újkori és agyagos folyóvízi feltöltés van rajta. Csak néhány objektum kerül elő. Ezen a területen követtük a római kori vízvezetőket, amelynek iránya nem esik egybe a korábban megfigyeltekkel. Dél felé a csatorna folytatása nem figyelhető meg: vagy teljesen megsemmisítették, vagy a mesterséges mederhez igazították, vagy a föld felett vitték tovább, s a későbbiek folyamán elpusztult, vagy meg sem építették.

A terület K-i része gazdagabb volt régészeti jelenségekben. Az itt nyitott szelvényben egy melléklet nélküli, Ny–K tájolású, valószínűleg kora középkori gyermekvázat találtunk. Ehhez a korszakhoz tartozhatott egy ház (151. objektum), melynek északi oldalán egy faszerkezet, vagy építmény elszenesedett nyomait figyeltük meg, sok hullámvonaldíszes, és kavicsos soványítású kerámia került elő belőle.

A területen több nagyméretű, igen mély méhkas alakú tárolóvermet is feltártunk, csakúgy, mint a 8. szelvényben, ahol a járósíntet is sikerült rekonstruálnunk. Valószínűleg a vaskori telephez tartoztak. A 7. szelvényt a korábban megtalált kelta kemencék (30., 31. sz. objektum) tisztázására nyitottuk. Itt egy nagyméretű, paticsfalú ház alapjaira bukkantunk, sok kerámiával. Feltehető, hogy a vaskori telep legalább kétrétegű, de ezt csak a 7. szelvényben sikerült megtalálni.

Talajkutató árok ásása során egy eltemetett humuszréteget figyeltünk meg a 7., 9., 10. szelvényekben. Egy korábban elpusztult települési réteg lehetett, kevés kerámiát találtunk benne. A 11. szelvényben római tegulák, csontfésű és kelta kerámia is előkerült.

Szakmai tanácsokkal és az előző ásatás tapasztalataival Ilon Gábor és Sosztarits Ottó voltak segítségemre. Az ásatáson részt vett Molnár Attila, Gál Krisztián

237. Sé, Doberdó

(Vas megye) Szk, LT, Ró, A, Kö?

Az előzetes feltárást 2001. március 26. és május 25. között került sor. A területre lakóparkot terveztek, mely-

11 ILON GÁBOR – SOSZTARITS OTTÓ – OROSS KRISZTIÁN – MOLNÁR ATTILA: Előzetes jelentés a Sé-Doberdón végzett 1998. évi leletmentésről. Régészeti kutatások Magyarországon 1998. 2001, 63–75.

régészhallgatók, Vámos Gábor régésztechnikus, Derdák Ferenc geodéta.

FARKAS CSILLA

238. Solymár, Vár

(Pest megye) Kö

A solymári Mátyás-dombon Valkó Arisztid által a két világháború között megkezdett (vö. *Studia Comitatus* 9. (1980) 267–313.) feltárási munkák Kozák Károly és e sorok írója vezetésével 1972 és 1977 között folytatódtak (eredményeire lásd *Studia Comitatus* 17. (1985) 451–463.). A falu vezetésének azt a célkitűzését, hogy a romok konzerválásra is kerüljenek, ekkor még nem sikerült elérni, ugyanakkor nagyrészt sor kerülhetett a terep rendezésére. 1999-ben azonban a helyi önkormányzat elnyerte a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatását, és ennek alapján a 2000. év folyamán megkezdődött a falmaradványok konzerválása és kiegészítése. Sajnos, ezt megelőzően elmaradt a terület szakszerű előkészítése, elsősorban az úgynevezett palotaépület csupán alapfalaiban fennmaradt Ny-i részének kitisztítása, sőt felvonulás címén jelentősebb kultúrrétegeket is elhordtak a palotától É-ra eső területen. Így nem meglepő, hogy a kivitelezési munkák során számos hibát is elkövettek, melyek közül a legdurvább a palota É-i falának téves felfalazása átlag 50 cm-re északabbra az eredeti helyénél, mint ahogy az is, hogy végül is nem tudták megfelelő módon lezárni a „konzerválási” munkát a vár ezen részén.

Mindezen előzmények után kaptam meghívást a Solymári Helytörténeti Alapítványtól az 1977-ben megszakadt feltárási munkák folytatására. A kutatás célkitűzése hármassal volt: 1. A palotaépület Ny-i végződésének tisztázása a falazási munkák szakszerű befejezése érdekében. 2. Az ettől Ny-ra eső úgynevezett „falazott árok” kutatása. 3. A vár DK-i sarokrészén mutatkozó alaprajzi bizonytalanságok tisztázása.

1. A kéthetes munka során sikerült tisztázni a K-en NyK-i, Ny-on viszont DNy-ÉK-i irányú külső várfal találkozási pontját. Kiderült, hogy azok eredetileg egy közel 200 cm hosszú, a Ny-i várfalszakaszra merőleges, s így a K-i fallal hegyes szöveget bezáró falszakasz közbeiktatásával találkoztak, mely utóbbi 110 cm körüli szélességű ajtónyílást foglalhatott egykor magába. Ez a külső terepszinthez képest mélyebben helyezkedett el, hozzá Ny felől a várfal síkján párhuzamos „árok” vezetett. Ezen ajtónyílástól magában a várfalban kialakított faszerkezetű lépcsőn lehetett bejutni a vár területére. A lépcső mögött egy közel 300 cm vastagságú, kétrétegű fal helyezkedett el, közülük a vékonyabb K-i zárta le Ny felé a palota pincéjét, míg a vastagabb Ny-i magát a feljárót foglalhatta magába – ezen keresztül juthattak a palota DNy-i, keskeny alépítményén keresztül, annak emeleti, azaz lakószintjére. Azt, hogy ez a bejárat – amelynek feltehető keretköveit, hasonlóan a várfal sarokköveihez, később építőanyagként teljesen kitermel-

ték – a vár egyetlen (fő)bejárata volt-e, vagy inkább egy „rejték” ajtóról van-e szó, ma még nem dönthetjük el egyértelműen.

2. Nem sikerült tisztázni annak – a palotapince szintjéhez jóval mélyebben elhelyezkedő – falazott térnek az eredeti funkcióját, amelynek K-i zárófala foglalhatta magába az említett feljárót. A kitermelt jelentős mennyiségű betöltés még teljes egészében bolygatottnak bizonyult, azaz sem az eredeti kultúrrétegeket, sem az építmény belső szintjét nem sikerült elérnünk. Meghatározhattuk ugyanakkor az ÉK-i és ÉNy-i belső sarkokat, s elegendő támpontot kaptunk az É-i hosszfal lepusztult belső síkja felfalazásához is. Végül korábbi feltevéseinkkel szemben kiderült, hogy az utóbbi fal nem kétperiódusú, sőt az is, hogy maga a tisztázatlan építmény (pince, felette egykor faszerkezettel?) az előző pontban leírt bejárattal együtt a vár legelső, 14. század végi periódusából származik.

3. Végül a K-i torony mellett nyitott két szelvényel megállapíthattuk, hogy az itt korábban nyitott kutatóárkok felmérési pontatlanságaiból adódott, hogy DK-en egy íves, kiugró „védőműre” következtettünk. A várfal ugyanis folyamatosan fut É-ról D-felé, bár kétségtelen, hogy ezután igen erős ívben, szinte már hegyesszögben fordul Ny-ra.

Mindezek alapján munkánk jelentős mértékben járult hozzá a vár alaprajzi rendszerének tisztázásához, s lehetővé tette a falkonzerválási munkák szakszerű folytatását is.

FELD ISTVÁN

239. Somogysámson, Marótpuszta

(Somogy megye) Tő

2001. március–augusztus között folytattuk a marótpusztai agyagbányában talált török kori földvár és benne lévő templom, és a templom körüli temető maradványainak feltárását.

A Wienerberger Téglaiipari Rt. által finanszírozott feltárás során elsősorban a bányaművelés ütemének, valamint a Pécsi Bányakapitányság által előírt rézsűzési követelményeknek megfelelően feltártuk a templom körüli temető Ny-i oldalát, valamint a templomtól D-re eső temetkezések kb. felét, összesen mintegy 700 objektumot.

Sikerült tisztázni a templom szerkezetét. Négyzetes szentélyzáródású, a szentély zárófala előtt három cölöplyukkal (talán az oltárképhez tartozhatott?). A mensa alapozása egyelőre nem került elő. A szentély és a hajó É-i csatlakozásánál téglával kirakott, későbbi betemetkezések, és téglakitermelése által bolygatott sírt találtunk. A koporsóba temetett halott sarkantyús csizmát viselt, a csontváz koponyája hiányzott. Valószínűleg ehhez a sírhoz tartozhatott a magasabb szinten a betöltésben megtalált 5 db aranyozott ezüst fülesgomb. A hajóhoz É-ról csatlakozó kőalapozású, valószínűleg sekrestyének használt épületrész cölöpsor veszi körül.